

Iekšējās drošības biroja priekšnieks Valters Mūrnieks sniedz interviju "Latvijas Avīzei"

Publicēts: 15.04.2021.

[Aktualitāte](#)

[Jaunami](#)

Iekšējā drošības biroja (IDB) priekšnieks Valters Mūrnieks sniedz interviju "Latvijas Avīzei".

Māris Antonevičs, "Latvijas Avīze" (LA): Iekšējās drošības birojs (IDB) izveidots 2015. gadā, un tā uzdevums ir izmeklēt Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu amatpersonu un darbinieku izdarītos noziedzīgos nodarījumus. Kā jūs kopumā raksturotu situāciju – vai šādu nodarījumu ir daudz, to skaitam ir tendence pieaugt vai samazināties?

Valters Mūrnieks: Jā, Iekšējās drošības birojs aizvadītā gada nogalē atbilstoši epidemioloģiskajai situācijai un bez svinīgiem pasākumiem, tomēr - atzīmēja piekto gadskārtu kopš darbības uzsākšanas.

Raugoties uz šo piecu gadu periodu, redzam, ka laikā kopš IDB izveides mēs esam kļuvuši par vienu no spēcīgākajām izmeklēšanas komandām Latvijā. To pierāda arī darba rezultāti - mēs esam veikuši pirmstiesas izmeklēšanu krietni vairāk kā pustūkstoši kriminālprocesu, ir uzsākti aptuveni 400 kriminālprocesi par valsts amatpersonu veiktiem gandrīz 800 dažāda veida, mēroga un sarežģītības pakāpes iespējamajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Tāpat esam izanalizējuši arī tūkstošiem fizisku un juridisku personu iesniegumu un veikuši plašu preventīvo darbu sadarbībā ar citām iestādēm.

Kopumā, ja laika periodā no 2015. gada līdz 2018. gadam bija vērojams straujš uzsākto kriminālprocesu skaita pieaugums, tad no 2019. gada ir pakāpenisks to samazinājums, bet vienlaikus izmeklētās lietas kļūst aizvien sarežģītākas un apjomīgākas. Tendence, kas vērojama pašlaik, ir pieaugošais kriminālvajāšanai nosūtīto kriminālprocesu pret personām skaits – tā, piemēram, 2020. gadā prokuratūrai tika nosūtīts 51 kriminālprocess pret kopumā 91 personu.

Iekšlietu nozares iestādēs nereti gadu desmitiem iesakņojušos "tradīciju" izskaušanai ir nepieciešams patiešām liels un konsekventi veikts risku apzināšanas un mazināšanas darbs.

99 Nenoliedzami, būtiska nozīme ir arī gan Latvijas sabiedrības pakāpeniski pieaugošai gatavībai informēt tiesībsargājošās institūcijas par pamanītajām iespējamajām pretlikumībām, gan arī mūsu, Iekšējās drošības biroja, spējai un – reizēm, nenoliegšu, arī drosmei izmeklēt un atklāt arvien vairāk un sarežģītākus valsts amatpersonu veiktos noziedzīgos nodarījumus.

To, ka mums Latvijā ir vēl ļoti daudz darāmā, apliecina arī ikgadējais starptautiskais Korupcijas uztveres indekss, kurā redzams, ka Latvija tikai vienu reizi nav ieņēmusi zemāko reitingu pat Baltijas valstu vidū, un korupcijas uztveres indekss mūsu valstī visbiežāk ir vismaz par 20 vietām zemāks nekā mūsu ziemeļu kaimiņiem un par 7-10 vietām zemāks nekā mūsu dienvidu kaimiņiem. Iespējams, tas izklausīsies skarbi, tomēr esmu pārliecināts - kamēr mēs politiskā un sabiedrības līmenī vērsīsimies nevis pret notiekošo korupcijas, krāpniecības vai citu noziedzīgo nodarījumu iemesliem un vainīgajiem, bet gan veltīsim mūsu laiku un resursus, lai kritizētu izmeklēšanas iestādes un mēģinātu kārtējo reizi pārdalīt atbildības, tikmēr gan valsts pārvaldes attīstībā, gan dažādos ar korupciju un labu pārvaldību saistītos reitingos Latvija atradīsies trešās pasaules valstu līmenī.

99 Mums visiem kopā – likumdevējam, Iekšlietu nozares politiskai vadībai, visām tiesībsargājošajām iestādēm un tiesu varai – uzmanība un visi resursi ir jāveltī situācijas nekavējošai risināšanai, novēršot valsts amatpersonu vēlmi un iespēju nesodīti veikt noziedzīgos nodarījumus, nevis jākritizē vai jāmeklē citi iemesli un atrunas, kādēļ to nespējam paveikt.

LA: Kuras no iestādēm varētu dēvēt par priekšzīmīgākajām un kuras par problemātiskākajām?

Valters Mūrnieks: Vērtējot un analizējot dažādu iestāžu valsts amatpersonu iespējami veikto noziedzīgo nodarījumu statistiku, ir jāņem vērā vairāki aspekti – gan šo iestāžu darbinieku skaits un, attiecīgi, iespējami pretlikumīgas darbības veikušo proporcija pret kopējo darbinieku skaitu, gan arī citi, komplicētāki faktori – veikto noziedzīgo nodarījumu sarežģītība un to rezultātā nodarītais kaitējums valsts budžetam un valsts pārvaldes reputācijai kopumā.

Runājot par pašu iedzīvotāju pamanītajām iespējamajām pretlikumībām, par kurām tie ziņo IDB, jāsaprot - tā kā iedzīvotāji ikdienā visbiežāk saskaras ar Valsts policijas pārstāvjiem, visvairāk iesniegumi ir saistīti tieši ar šīs iestādes darbiniekiem.

Raugoties uz skaitlisko statistiku kopumā, 2020. gadā Iekšējās drošības birojs rosinājis prokuratūrai uzsākt kriminālvajāšanu pret kopumā 43 Valsts policijas amatpersonām, 27 Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonām, divām Valsts robežsardzes amatpersonām un pa vienai amatpersonai no Pašvaldības policijas, Nodrošinājuma valsts aģentūras un Ieslodzījuma vietu pārvaldes.

Tomēr domāju, ka uzmanība ir jāpievērš ne tikai skaitam, cik daudzi iespējamie noziedzīgie nodarījumi tiek izmeklēti un atklāti, bet arī tam, cik liels ir to nodarītais kaitējums gan finansiālajā, gan reputācijas ziņā. Ir liela atšķirība, piemēram, starp kāda ceļu policista kukuli pieņemto medus spaini un vairāku simtu tūkstošu vai pat miljonu eiro lielu kaitējumu valsts budžetam, ko, iespējams, varētu būt radījis kādas citas iestādes amatpersona. Protams, pieņemama nav neviena no šīm rīcībām un atbilstošs sods ir jāsaņem katram no noziedzīgo nodarījumu veicējiem, tomēr situācijas analīze nav tik vienkārša.

LA: Kāpēc no citām iestādēm ir nodalīts Valsts drošības dienests un kurš tad pārbauda tā darbinieku darbības, ja gadījumā bijusi kāda nelikumība?

Valters Mūrnieks: Valsts drošības dienests ir viena no trim valsts drošības iestādēm Latvijā, un, ņemot vērā tās ļoti specifisko darbības jomu un citus faktorus, tās operatīvās darbības pasākumu un pirmstiesas izmeklēšanas procesu likumību uzrauga ģenerālprokuratūra, darbību pārrauga Iekšlietu ministrs, bet parlamentāro kontroli nodrošina Saeimas Nacionālās drošības komisija.

LA: Pēdējā laikā pasaulē daudz runāts par policijas vardarbības problēmu. Melnādainā amerikāņu Džordža Floida nāve policijas

aizturēšanas laikā kļuva par iemeslu masveidīgiem protestiem gan ASV, gan ārpus tās, ātri iegūstot politisku kontekstu. Vai jums ir kādas pārdomas par šo gadījumu un kā tas viss izvērties?

Valters Mūrnieks: Mūsdienu globalizācijas un digitalizācijas laikmetā fakts, ka spilgti notikumi kādā valstī var gūt plašu rezonansi ne tikai tās ietvaros, bet arī visā pasaulē, ir nu jau ierasta situācija.

Neesmu rūpīgi iedziļinājies minētajā notikumā, analizējis tā iespējamās cēloņus un detalizēti sekojis līdz pašreiz notiekošajai tiesvedībai pret vardarbīgo policistu, tomēr jāsaka, ka Dž. Floida nāve vēlreiz apliecināja to, ka globālā pasaules sabiedrība vēl nav spējusi atrisināt ne varas pozīcijās esošu valsts amatpersonu vardarbības gadījumus, ne arī rasisma iezīmes.

Protams, mūsdienu masu mediju un sociālo tīklu radītās informācijas aprites iespējas veidot sabiedrības viedokļus globālā mērogā vienmēr liek domāt, kādēļ tā vai cita informācija vai notikums parādās tieši tajā vai citā brīdī. Tomēr, protams, ka mūsdienu sabiedrībā nav vietas rasismam un diskriminācijai, un nav pieļaujams, ka tiesībsargājošo iestāžu amatpersonas cietsirdīgā veidā demonstrē savu varu vai pārkāpj ar likumu noteiktās spēka pielietošanas robežas.

LA: Varētu šķist, ka Latvijā policijas vardarbība nav plaši izplatīta problēma un nevar pat atcerēties, ka būtu bijis kāds lielāks skandāls saistībā ar to, tomēr, ja apskatās jūsu pašu sagatavoto infografiku, tad uzreiz krīt acīs stilizēts attēls, kurā redzams zemē guļošs cilvēks un policists ar paceltu steku. Tātad arī Latvijā saskatāt tādus riskus?

Valters Mūrnieks: Mēdz teikt, ka varas pozīcijas jeb statusa iegūšana var nest sev līdzīgas dažādas blakusparādības, un arī valsts amatpersonu veikta vardarbība ir viena no šīm blakusparādībām, kas arī Latvijā joprojām nav zaudējusi savu aktualitāti.

Ik gadu Iekšējās drošības birojs saņem un izvērtē vairākus simtus iesniegumu par valsts amatpersonu iespējamu vardarbību gan dienesta pienākumu pildīšanas laikā, gan ārpus tā, un gadā vidēji tiek uzsākti 15-20 kriminālprocesi par šiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

Vardarbības iemesli var būt dažādi un pat vairāki vienlaikus - piemēram, pārslodze un pastāvīgs stress vai trauksme, izdegšana, posttraumatiskā stresa sindroms, kā arī nepietiekošas saskarsmes iemaņas, konfliktu risināšanas prasmju trūkums un nepietiekami apgūtas stresa pārvarēšanas tehnikas.

Vardarbības gadījumu skaita palielināšanos veicina arī pašreizējā vīrusa pandēmija un Valsts policijas un Pašvaldības policijas amatpersonu pienākums uzraudzīt to, kā sabiedrība ievēro ierobežojumus, un piemērot sodus par to neievērošanu, jo ne vienmēr sabiedrības pārstāvji šo situāciju pieņem un nereti veidojas konfliktsituācijas, kas var novest arī pie vardarbības gadījumiem.

Runājot par Valsts policijas vai citu iestāžu amatpersonu veiktu vardarbības gadījumu novēršanu, jāsaka, ka tā lielā mērā ir atkarīga no tā, cik lielu uzmanību katra iestāde pievērš savu darbinieku emocionālajam un psiholoģiskajam stāvoklim, organizējot preventīvus pasākumus un pastāvīgi pilnveidojot iekšējās kontroles sistēmas.

🔗 Arī mēs, Iekšējās drošības birojs, pastāvīgi strādājam ar citām tiesībsargājošajām iestādēm, izglītojot tās par iespējamiem vardarbīgas uzvedības iemesliem un to mazināšanas vai novēršanas instrumentiem.

LA: Ņemsim konkrētu piemēru – pašlaik ir ārkārtas situācija, pulcēšanās aizliegta, tomēr kāda aktīvistu grupa izlemj Daugavmalā vai pie Brīvības pieminekļa rīkot protesta mītiņu, uz kuru sapulcējas vairāki simti cilvēku. Policijai ir izvēle – mēģināt to visu apturēt, kas nozīmē konfliktu un iespējamās sadursmes vai arī vienkārši no malas fiksēt pārkāpumus, bet neiejaukties, tajā pašā laikā vairojot sabiedrībā priekšstatu, ka patiesībā valsts nemaz nespēj nodrošināt to, ko pati noteikusi. Tā kā policijas rīcību visticamāk būtu jāvērtē arī IDB, kāds būtu jūsu ieteikums?

Valters Mūrnieks: Šādas situācijas, kad zināma sabiedrības daļa vai atsevišķi politiskie grupējumi organizē publiskus pasākumus, neievērojot epidemiologu ieteikumus un arī pulcēšanās ierobežojumus, daudzās Eiropas un pasaules valstīs ik pa laikam notiek. Manuprāt, šajos gadījumos tiesībsargājošajām iestādēm un to darbiniekiem ir būtiski atrast optimālu līdzsvaru starp likuma prasību nodrošināšanu un izvairīšanos no iespējamās ažiotažas un masu nekārtību rašanās, kas varētu radīt vēl lielāku kaitējumu

sabiedrības un valsts drošībai.

Nenoliedzami, policijas uzdevums ir nodrošināt likuma ievērošanu, fiksējot administratīvos pārkāpumus un vainīgās personas saucot pie atbildības. Tomēr pasaules pieredze rāda, ka dažādi grupējumi esošo pandēmijas situāciju un ierobežojumus mēdz izmantot savu interešu virzīšanai, sabiedriskās domas ietekmēšanai un varbūt pat sabiedrības aicināšanai uz pretlikumīgām un agresīvām darbībām, tādējādi policijai ir īpaši svarīgi izvērtēt šos riskus un pieņemt pareizāko lēmumu par rīcību.

Visticamāk, ka Valsts policijas vadība ir izvērtējusi šādu notikumu iespējamību un izstrādājusi potenciālos rīcības scenārijus dažādiem gadījumiem.

LA: Vai iedzīvotāji bieži izmanto iespēju vērsties IDB. Kāda ir ierastā saziņas forma un par ko biežāk sūdzas? Cik daudz no sūdzībām ir pamatotas un cik ne?

Valters Mūrnieks: Vispirms jāsaka - lai cik profesionāla un pieredzējusi komanda strādā IDB, valsts amatpersonu veikto noziedzīgo nodarījumu novēršanā būtiska ir arī sabiedrības iesaiste, pamanot un ziņojot par pamanītajām pretlikumībām.

Jāatzīst, ka mēs kā sabiedrība kopumā lēnām, bet tomēr - kļūstam arvien pilsoniski aktīvāki – birojā saņemto iesniegumu skaits ik gadu palielinās, un plaši tiek izmantots arī izveidotais anonīmais uzticības tālrunis. Piemēram, pagājušajā gadā leksējās drošības birojā kopumā saņemti vairāk nekā 1300 iesniegumi un arī šogad sabiedrības aktivitāte nav mazinājusies - gada pirmajos trīs mēnešos esam saņēmuši gandrīz 350 iesniegumus par amatpersonu iespējami izdarītajiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Interesanti ir arī tas, ka informācijas sniedzēji arvien biežāk nevis vienkārši nosūta iesniegumu vai atstāj ziņu automatiskajā atbildētājā, bet gan vēlas pārrunāt situāciju ar IDB darbinieku, lai sarunas laikā noskaidrotu, kā attiecīgā situācijā rīkoties, kam un kā ziņot, vai arī – kāds ir bijis iesniegtā ziņojuma rezultāts.

Runājot par statistiku, var teikt, ka daļu no iesniegumiem izvērtē IDB, daļa tiek nosūtīta pēc piekritības, un, protams, ne visu iesniegumu rezultātā tiek uzsākts kriminālprocess. Tomēr arī pateicoties vērtīgiem sabiedrības locekļiem, ik gadu tiek atklāti vairāki dažāda mēroga valsts amatpersonu veikti noziedzīgi nodarījumi, tādējādi aicinām visus būt vērtīgiem un nenoklusēt pamanīto!

LA: Lielāko publisko uzmanību līdz šim izpelnījusies jūsu veiktā izmeklēšana pret valsts robežsardzes amatpersonām. Pērn 4. septembrī IDB aizturēja Valsts robežsardzes priekšnieku, ģenerāli Gunti Pujātu, kuram tika liegts pildīt amata pienākumus. Prokuratūra drīz pieprasīja drošības līdzekli atcelt, bet 11. martā jau sekojusi ziņa, ka kriminālprocess pret Pujātu izbeigts. Vai atzīstat to par biroja izgāšanos vai arī ir cits izskaidrojums?

Valters Mūrnieks: Patiešām, ar valsts austrumu robežas izbūvi un aprīkošanu saistītie iespējamie noziedzīgie nodarījumi, un ar šo projektu saistītās Valsts kontroles revīzijas rezultāti un arī IDB ierosinātie kriminālprocesi, šķiet, ir viena no plašāko ažiotažu izsaukušajām pēdējo gadu lietām.

Neskatoties uz to, ka reizēm šķiet, ka ziņas ap un par vīrusa pandēmiju un vakcināciju plašsaziņas līdzekļos pārmāc jebkuru citu informāciju, tomēr šai lietai pievērsta publiskā uzmanība ir likumsakarīga, ņemot vērā gan to, cik būtisks ir valsts budžetam iespējami nodarītais kaitējums, gan arī to, ka šajā kriminālprocesā ir iespējami iesaistītas augsta līmeņa amatpersonas un pazīstami uzņēmēji.

Ar valsts austrumu robežu saistītā vērienīgā pirmstiesas izmeklēšana tika uzsākta 2018. gada sākumā, ir izdalīti vairāki liela mēroga kriminālprocesi. Divi kriminālprocesi – viens 2020. gada maijā un otrs – šā gada februārī - jau ir nosūtīti prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai, un vēl citos turpinās pirmstiesas izmeklēšana.

Runājot par jebkuras iestādes vadītāja atbildību par iespējamām pretlikumībām šīs iestādes pārraudzībā esošu projektu realizācijā, jāsaka, ka iespējamas dažādas interpretācijas tam, ko nozīmē valsts amatpersonas bezdarbība vai pavirša savu amata pienākumu veikšana, kontrolējot padoto darbu, ieviešot nepieciešamās korekcijas un novēršot tālākas iespējamas nelikumības.

par salīdzinoši viegliem ētiskas dabas pārkāpumiem, un bezierunu kārtībā – par savas pārraudzības jomā notikušiem ilgstošiem un liela mēroga noziedzīgiem nodarījumiem, ir vispārpieņemta prakse, tad mums, Latvijā joprojām ir būtiskas iespējas pilnveidoties.

LA: Pats robežsardzes priekšnieks ir diezgan daudz komentējis jūsu darbības un viņa atziņas ir skarbas, no kā izriet, ka jums ir kaut kāds personīgs konflikts. Kā apgalvo Pujāts, viņš esot konstatējis, ka IDB veic nelikumīgas darbības, piemēram, nepamatoti vērsties pret robežsargiem, tāpēc sūdzējies ģenerālprokuroram. Savukārt jūs mēģinot viņam par to atriebties. Kāpēc izmeklēšana kriminālprocesā saistībā ar valsts austrumu robežas izbūvi un aprīkošanu tā ieilgusi?

Valters Mūrnieks: Kā jau minēju, ar valsts austrumu robežas izbūvi saistīto iespējamo noziedzīgo nodarījumu pirmstiesas izmeklēšana ir nebijusi vērienīga un komplicēta. Divi ar to saistītie kriminālprocesi atrodas prokuratūrā, un citos vēl turpinās intensīvs pierādījumu bāzes apkopošanas un nostiprināšanas darbs. Lai valsts amatpersonas, kas ir iespējami pārkāpušas likumu, tiktu sauktas pie atbildības maksimāli drīzā laikā pēc šī noziedzīgā nodarījuma atklāšanas, ir svarīga patiešām efektīva un uz lietas risinājumu vērsta izmeklējošo iestāžu, prokuratūras un tiesu sadarbība. Latvija spēs ieņemt vietu starp attīstītajām Eiropas valstīm tikai tad, kad nevis viena tiesībsargājošā iestāde publiski komentēs citas darbu, bet gan tad, kad visa tiesībsargājošā sistēma vienoti vērsīsies pret valsts amatpersonu iespējami veiktajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Turklāt - neatkarīgi no tā, cik augstu statusu šīs amatpersonas vai privātpersonas ieņem.

LA: Vai esat jutis kādu politisku spiedienu saistībā ar šo lietu un IDB darbību kopumā?

Valters Mūrnieks: Iespējams, ka "politiskais spiediens" un "politiskā atbildība par bezdarbību" ir divi jēdzieni, kas tiek bieži izmantoti, bet par kuru būtību iespējamas plašas interpretācijas un diskusijas. Pasaules prakse pierāda, ka kriminālprocesi, kuros ir iesaistītas gan ārkārtīgi lielas naudas summas, gan augsta ranga valsts amatpersonas, visbiežāk rada plašu rezonansi un var izraisīt arī sabiedrības un citu ietekmes pušu spiedienu. Tā izpausmes veidi var būt visdažādākie - tendenciozi, nepatiesi vai ar faktiem nepamatoti izteikumi masu medijos, objektīvi veikta izmeklēšanas procesa un tās rezultātu nepamatota publiska apšaubīšana, nepamatoti izteikumi par izmeklēšanas darbu, to veicošo iestādi un pašiem izmeklētājiem. Termins "politiskais spiediens" ir ļoti interpretējams, tādējādi šo jautājumu plašāk nekomentēšu.

LA: Iekšlietu ministrs Sandis Ģirģens ir izteicis priekšlikumu IDB pievienot KNAB. Pagaidām tas nav guvis plašāku atbalstu, tomēr kā skatāties uz iespējamām reorganizācijām?

Valters Mūrnieks: Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja funkcijas ir saistītas tikai ar politisko organizāciju (partiju) un to apvienību finansēšanas noteikumu izpildi un korupcijas apkarošanu, savukārt no Iekšējās drošības biroja lietvedībā esošo kriminālprocesa skaita kukuļošanas gadījumi sastāda tikai apmēram 15%, bet pārējie 85% kriminālprocesi ir saistīti ar amatpersonu vardarbību, krāpšanu un citiem mantiskiem noziegumiem, neizpauzamu ziņu izpaušanu utt.

Apvienojot šīs iestādes, tiktu nodarīts izšķiroši liels kaitējums pašlaik IDB efektīvi strādājošam valsts amatpersonu iespējami veikto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanas procesam, tādējādi ir likumsakarīgi, ka valsts augstākās amatpersonas, domājot un rūpējoties par valsts un sabiedrības interesēm, šādu iespēju pat neizskata.

Interviju var lasīt "Latvijas Avīzes" 2021. gada 15. aprīļa izdevumā un internetā - Latvijas Avīzes mājas lapā www.la.lv.

<https://www.idb.gov.lv/lv/ieksejas-drosibas-biroja-prieksnieks-valters-murnieks-sniedz-interviju-latvijas-avizei>